

Karta ewidencyjna obiektu grobownictwa wojennego

Gmina: DĄBIE

Nr ewidencyjny: 3009045_1

Rodzaj obiektu ¹	Nazwa obiektu	Miejscowość
MOGIŁY ZBIOROWE	MOGIŁY ZBIOROWE W LESIE RZUCHOWSKIM	CHEŁMNO NAD NEREM
Zdjęcie – widok ogólny	Kategoria	II wojna światowa
		
Adres województwo / powiat / gmina		WIELKOPOLSKIE / KOLSKI / DĄBIE
ulica / lokalizacja opisowa		DW 473, przy trasie z Chełmna n. Nerem do Skobielic.
Właściciel / zarządca terenu / działka nr		Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie / 300904_5.0020.AR_3.961; 300904_5.0020.AR_3.962
Kwaterna, rząd / ewent. lokalizacja opisowa		Kwatery leśne (GPS): I - 52°09'15.8"N 18°43'29.3"E / 52.154389, 18.724806 II - 52°09'10.3"N 18°43'15.5"E / 52.152861, 18.720972 III - 52°09'04.7"N 18°43'22.5"E / 52.151306, 18.722917 IV - 52°08'57.5"N 18°43'14.1"E / 52.149306, 18.720583
Podstawowa informacja o pochowanych		OFIARY ZAGŁADY – Żydzi (z Polski i innych państw), Romowie, Polacy, Sinti.
Datowanie		Pierwsze upamiętnienia – lata 50/60 XX w.
Forma ochrony		GRÓB WOJENNY; Rej. zabytków nr A-508/249, wpis z 17.06.1994 r.
Wymiary (szer., głęb., wys.)		ok. 38,22 ha.
Material		m. in. kamień, beton, granit.

Szkic sytuacyjny

Opis obiektu i inskrypcje

Teren lasu rzuchowskiego podzielony jest umownie na IV kwatery:

Pomniki:

Kwatera I – pomnik upamiętniający wszystkie ofiary, pomnik poświęcony 56 polskim zakładnikom zabitym w listopadzie 1939 r., obelisk poświęcony Stanisławowi Kaszyńskiemu, pomnik ofiar faszyzmu, lapidarium.

Kwatera II - pomnik pamięci dzieci czeskich, pomnik ofiar zamordowanych w lesie między Niesłuszem a Rudzicą (ob. dzielnica Konina), pomnik ofiar getta w Zagórowie - zamordowanych w lesie Wygoda, pomnik upamiętniający zagładę mieszkańców getta wiejskiego w Czachulcu, pomnik poświęcony więźniom obozu pracy przymusowej w Czarkowie.

Kwatera IV – pomnik Żydów łódzkich, pomnik Żydów brzezińskich, pomnik Żydów gąbińskich, pomnik Żydów bełchatowskich, pomnik rodziny Kujawskich, Ściana Pamięci.

Groby:

Mogiła I (kwatery II) – 62 m x 8/3 m (skrajne wymiary nieregularnego prostokąta);

Mogiła II (kwatery III) – 254 m x 10/4 m (skrajne wymiary nieregularnego prostokąta);

Mogiła III (kwatery IV) – 182 m x 8 m;

Mogiła IV (kwatery IV) – 182 m x 10 m;

Doły polowe [10 obiektów] (kwatery IV) – 4 m x 6 m, 8 m x 8 m;

Doły do spalania zwłok [4 obiekty] (kwatery IV) – 8 m x 8 m.

Stan zachowania i najważniejsze postulaty konserwatorskie

Teren zachowany w bardzo dobrym stanie. Bezpośrednią opiekę sprawuje Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie.

W ostatnich latach przeprowadzano w lesie rzuchowskim etapowane prace renowacyjne cmentarza. Środki na zadanie pochodziły m.in. budżetu Samorządu Województwa Wielkopolskiego oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Bibliografia

S. Różycki, B. Grzanka, A. Nieradko, *Obóz zagłady Kulmhof*, Warszawa – Chełmno nad Nerem 2021.

A. Grzegorzczak, P. Wąsowicz, *Obóz zagłady w Chełmnie nad Nerem. Przewodnik po miejscu pamięci*, Chełmno nad Nerem 2016 r.

Ł. Pawlicka – Nowak, *Świadectwa zagłady*, Gdańsk 2014.

www.wikipedia.org – hasło *obóz zagłady w Chełmnie nad Nerem* [dostęp: 28.05.2025 r.].

<https://chelmo-muzeum.eu/zakonczenie-prac-na-iii-kwaterze-miejsca-pamieci-w-lesie-rzuchowskim/> [dostęp: 28.05. 2025 r.]

Załączniki

Zdjęcia w formie cyfrowej z dnia 20.05.2025 r., 14.03.2025

Dane dot. osób pochowanych, okoliczności śmierci, pierwotnego miejsca pochówku; historia obiektu itp.

W lesie rzuchowskim spoczywają ofiary niemieckiego obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem. Obóz był ośrodkiem masowej i natychmiastowej zagłady dla Żydów z Kraju Warty (Warthegau). Obóz działał w dwóch okresach. Pierwszy: 7.12.1941 r. – 11.04.1943 r. Eksterminacja odbywała się w mobilnych komorach gazowych (ciężarówce) na terenie obozu. Zamordowano wówczas Żydów przywiezionych z okolicznych gett – Koła, Kowali Pańskich, Kłodawy, Izbicy Kujawskiej, a także Romów z Łodzi, oraz Żydów z getta łódzkiego, Niemiec, Czech, Austrii. Latem 1942 rozpoczęto palenie zwłok z powodów epidemiologicznych.

Drugi okres: wiosna/lato 1944 r. – 18.01.1945 r. Eksterminacja realizowana na terenie lasu rzuchowskiego. W dniach od 23.06 do 14.07 1944 r. przybyło z Łodzi dziesięć transportów Żydów (7 196 osób).

Liczba ofiar obozu Kulmhof szacowana jest w przedziale 152 tys. – 350 tys. Najbliższa prawdy liczba ofiar to około 200 tys. osób.

Ofiary to w większości Żydzi z Kraju Warty, następnie Romowie, Sinti (z łódzkiego getta), Polacy (księża, zakonnice, pensjonariusze domów starców, przytułków we Włocławku), jeńcy radzieccy, dzieci z Zamojszczyzny, dzieci z czeskiej wsi Lidice.

Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data, podpis):

Bartosz Biegała, 28.05.2025 r.